

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«РОЗВИТОК КЛЮЧОВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ
ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ»**

Виконала: здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
PO1-M22 групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Палайда Галина Василівна

Керівник:
Мартіна Олеся Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри теорії та методик
початкової освіти

Рецензент:
Гордійчук Мар'яна Сидорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та методик
дошкільної освіти

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	9
1.1. Проблема театральної діяльності в психолого-педагогічній науці.....	9
1.2. Роль театральної діяльності у формуванні особистості молодшого школяра.....	25
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	39
2.1. Принципи і способи організації театральної діяльності молодших школярів на уроках літературного читання	39
2.2. Використання сучасних технологій навчання в процесі театральної діяльності учнів початкових класів.....	56
2.3. Констатувальне дослідження стану використання театральної діяльності в освітньому процесі початкової школи	60
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Сучасне сьогодні все частіше й частіше піднімає питання про необхідність використання всіх наявних педагогічних ресурсів з метою ефективного всебічного розвитку особистості дитини. Сучасна психологопедагогічна наука, яка розглядає освіту як засіб відтворення духовного потенціалу людини, має в своєму розпорядженні найрізноманітніші сфери освітньої дії на дитину.

У реалізації даного складного процесу помітну роль відіграє мистецтво, яке допомагає дітям у глибокому пізнанні себе, свого внутрішнього світу, спонукає до самовдосконалення.

Починаючи з початкової ланки освіти, можливості освітнього закладу зорієнтовані на розвиток природних талантів учня, саме тому застосування театралізованої діяльності у процесі навчання ми розглядаємо як один із найважливіших засобів освіти, який сприятиме розвитку природних задатків школярів та підвищенню пізнавального інтересу до навчання.

Сфера мистецтва розглядається як простір, який спрямований на розвиток соціально-естетичної діяльності особистості. Сучасні науковці, праці яких висвітлюють проблеми початкової освіти, впевнені, що розкриттю внутрішніх якостей особистості, її самореалізації і реалізації її творчих можливостей великою мірою сприяє синтез мистецтв. Даний погляд на виховання та розвиток особистості дитини зробив актуальною проблему освіти молодших школярів засобами театрального мистецтва, як вартісного синтетичного засобу становлення та розвитку їхніх творчих здібностей.

Мистецтво театру – це органічне поєднання музики, танцю, риторики, акторської майстерності, живопису, яке інтегрує в єдине ціле засоби виразності, які можуть бути в арсеналі окремих мистецтв, тим самим, сприяє створенню умов для виховання цілісної креативної особистості дитини, здійсненню мети сучасної освіти. Дитинство кожного з нас проходить в світі рольових ігор, які допомагають дитині оволодіти правилами і законами

дорослих людей. Кожна дитина грає по-своєму, проте всі намагаються копіювати в своїх іграх дорослих,любимих героїв, бажаючи бути подібними до них.

Ігри дітей розглядають як імпровізовані сценічні постановки. Дитині дається шанс побувати в ролі актора, режисера, декоратора, бутафора, музиканта. Створення аксесуарів, декорацій, костюмів надають можливості для образотворчої і технічної креативності дітей молодшого шкільного віку. Діти малюють, ліплять, шиють, і всі ці заняття набувають сенсу, як частини загального задуму, такого, що хвилює уяву дітей.

Окрім того, театралізовано-ігрову діяльність, яка виступає джерелом розвитку почуттів, глибоких почувань дитини, поглиблює емоційну сферу дитини, змушуючи переживати співчуття головним героям, співпереживати розіграваним подіям. Найкоротша дорога чуттєвого розкріпачення (визволення) дитини, зняття замкнутості, навчання відчуттям і художній уяві – це дорога через гру та вигадку. Отож, театральна-ігрова діяльність, є необмеженим джерелом формування відчуттів, переживань, чуттєвих та емоційних відкриттів особистості дитини, сприяє залученню її до духовних багатств.

У загальній середній освіті постійно робляться спроби обґрунтування навчання, співзвучного природі дитини – активного, проблемного, особистісно орієнтованого тощо. Одним із перспективних у цій низці є використання засобів театру (Ш.О. Амонашвілі, П.П. Блонський, А.А. Брянцев, Н.Ф. Бунаков, Е.І. Ільїн, Я.А. Коменський, О.С. Макаренко, С.Р. Розанов, Г.Л. Рошаль, В.О. Сухомлинський, С.Т. Шацький, Я.С. Корчак, С. Френе, Р. Штейнер та ін).

На сьогоднішній день у психолого-педагогічних дослідженнях порушені різні аспекти даної проблеми і створені певні передумови її вирішення. Це дослідження в сфері: естетичної освіти і виховання засобами театрального мистецтва (Л.М. Некрасова, Є.В. Язовіцький і ін.); морального виховання засобами театру (Д.В. Нікорова); виховання гуманістичної спрямованості в

процесі театралізованої діяльності (Г.Ф. Похмелкіна, Р.К. Серьожнікова та ін.); соціальної взаємодії учнів у театральному об'єднанні (А.І. Авер'янов); формування соціокультурних орієнтацій засобами театру (В.Б. Нестеренко); використання театру як засобу формування особистості (Т.В. Полякова, В.І. Прутва, І. Юстус та ін); розвитку творчого потенціалу учнів засобами театрального мистецтва (С.Г. Букатко, В.В. Генералова та ін); розвитку творчої активності засобами театральної діяльності (А.В. Сердюк); емоційного розвитку учнів засобами театралізованої діяльності (Л.С. Пилипенко).

Останнім часом посилюється увага до власне театралізації як «комплексної системи використання всіх виразних засобів мистецтва» (О.С. Ольшанський, Т.І. Ярликів); як соціально-педагогічному методу (Д.В. Генкін, В.Г. Шабалін); розглядаються можливості театралізованої діяльності у вихованні творчої спрямованості особистості (Є.С. Мігунова), вплив театралізації на формування толерантної поведінки майбутніх педагогів (Н.О. Макарова).

Також збільшився інтерес до застосування театральних прийомів в освітньому процесі, зокрема таких прийомів, як акторської (режисерської) творчості, засобів сценічного мистецтва у навчально-виховному процесі.

Виховні перспективи поєднання літературної та драматичної творчості були об'єктом дослідження у роботах таких вчених, як Л.В. Виготський, Ю.С. Самаріна, П.Г. Якобсон. Посилилась увага до ролі театральної культури в педагогічному просторі і в розвідках вітчизняних науковців, серед яких Р.І. Валькевич, А.О. Вітченко, Л.М. Калініна та ін. Також оновлюються форми використання гри-драматизації в початковій освіті, зокрема цьому напряду присвячено праці Л.В. Артемової, А.С. Богуш, Л.М. Бочкарьової, Н.Г. Гавриш, Н.І. Кудикіна, Е.П. Трусової та ін., а ще й у зарубіжній методиці навчання мови (Д. Хоннінгс, Д. Хискот та ін.).

Дослідники проблем естетичного виховання ставлять театральні прийоми в низку ефективних засобів художнього розвитку дитини

(Н.В. Волошина, Є.М. Квятковський, Є.О. Крупник, В.І. Лейбсон, Н.В. Миропольська, Л.С. Нікольський, Г.В. Тарасенко, Л.О. Хлебнікова та ін.).

Разом з тим, в існуючому масиві досліджень практично відсутні роботи, спеціально присвячені цілісному дослідженню використання театралізації в шкільному освітньому процесі як засобу його активізації в історичній ретроспективі і в сучасних умовах, що і обумовлює актуальність теми дослідження: **«Розвиток ключової комунікативної компетентності молодших школярів на уроках літературного читання засобами театралізації».**

Мета дослідження – систематизувати та теоретично обґрунтувати організаційно-методичне забезпечення використання ключової комунікативної компетентності молодших школярів на уроках літературного читання засобами театралізації.

Відповідно до мети дослідження передбачено розв’язання таких **завдань:**

- проаналізувати передумови і провідні тенденції, що обумовлюють доцільність використання театралізації в сучасній освіті;
- на основі теоретичного аналізу філософської, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої та методичної літератури систематизувати підходи до педагогічної інтерпретації поняття театралізації;
- виявити педагогічні можливості використання театралізації в освітньому процесі ЗЗСО;
- дослідити стан використання театралізації в освітньому процесі учнів початкових класів;
- обґрунтувати особливості використання театральної діяльності молодших школярів на уроках літературного читання.

Об’єкт дослідження – процес розвитку ключової комунікативної компетентності молодших школярів на уроках літературного читання засобами театралізації.

Предмет дослідження – організаційно-методичне забезпечення розвитку ключової комунікативної компетентності молодших школярів на уроках літературного читання засобами театралізації.

Гіпотеза дослідження: рівень розвитку ключової комунікативної компетентності молодших школярів на уроках літературного читання засобами театралізації підвищиться за умови:

а) урахування психологічних чинників, від яких залежать результати процесу формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів;

б) усвідомлення статусної ролі мовлення для подальшої успішної життєдіяльності школярів;

в) засвоєння мовленнєвих жанрів, мовних кліше, характерних для конкретних соціальних ролей;

г) готовності вчителя початкових класів до системного впровадження компетентнісного підходу, інноваційних технологій, методів і прийомів, які забезпечують діяльнісний результат неперервної мовної освіти;

г) системного формування в учнів ставлення до всього, що їх оточує (предмети, явища, події, вчинки тощо).

Для розв'язання поставлених завдань у роботі використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз філософської, психолого-педагогічної, соціологічної, літературознавчої й методичної літератури з проблеми дослідження; державних документів, що регулюють процес літературної освіти в Україні; аналіз чинних програм, шкільних підручників, методичних посібників; *емпіричні* – спостереження за освітнім процесом, аналіз усних і письмових робіт молодших школярів, констатувальний та формувальний етапи експерименту.

Теоретичне значення дослідження. Виявлено педагогічний потенціал використання театралізації як засобу активізації шкільного освітнього процесу, який полягає у збереженні простору дитинства, у створенні комфортних умов для навчання, у прогнозуванні ситуації успішності учнів.

Практичне застосування. Сформульовані в дослідженні положення й висновки можуть бути використані в закладах загальної середньої освіти під час проходження педагогічної практики здобувачів вищої освіти.

Експериментальна база дослідження. Експериментальну роботу проводили серед учнів початкових класів Шипівської гімназії Товстенського ОТГ Чортківського району Тернопільської області.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Участь у науково-практичних студентських конференціях; публікація тез доповідей у збірнику матеріалів наукових досліджень студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Апробація матеріалів наукового дослідження частково впроваджувалася під час проходження педагогічної практики.

Звіт про стан виконання дипломної роботи заслуховувався на засіданні кафедри теорії та методик початкової освіти.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження нами було зроблено наступні висновки:

1. На основі історико-педагогічного аналізу виявлено соціальні, правові, педагогічні передумови та провідні тенденції, що обумовлюють доцільність використання театралізації в шкільному освітньому процесі. Запропоновано періодизацію, що характеризується нарощуванням дидактичного потенціалу театральної діяльності в шкільному освітньому процесі. Якісна характеристика кожного періоду містить особливості розвитку освіти, провідні принципи і умови включення театралізації в навчання, специфіку змісту, переважаючі дидактичні засоби і форми.

2. Виявлено такі тенденції використання театралізованої діяльності в освітньому процесі:

– тенденція використання театралізації як наскрізного структурного компонента в шкільному освітньому процесі з метою полегшення і поліпшення якості навчання, і соціалізації особистості;

– тенденція залежності «підйомів і спадів» використання театралізації від рівня розвитку гуманістичних ідей в педагогіці;

– тенденція взаємопроникнення та взаємозбагачення вітчизняної та зарубіжної педагогіки ідеями використання театральних засобів у шкільній освіті;

– тенденція зростання інтересу до використання театралізації в шкільному освітньому процесі як умови розвитку особистості в сучасних соціокультурних умовах.

3. У процесі дослідження виявлено, що неодноразово робилися спроби теоретично обґрунтувати використання театралізації в шкільному освітньому процесі, що, за своєю суттю, означає піднесення значущих цінностей через зміст навчання. Виявлено різноманітність трактувань та інтерпретацій,

сформульовано загальні ознаки поняття театралізація, розкрито багатоаспектність прояву театралізації:

- як педагогічний прийом, побудований на принципі гри;
- як комплексна педагогічна система використання всіх виразних засобів мистецтва;
- як діяльність, яка пронизує весь педагогічний процес.

4. Виявлено педагогічний потенціал використання театралізації як засобу активізації шкільного освітнього процесу, який полягає в збереженні простору дитинства, в створенні комфортних умов для навчання, в прогнозуванні ситуації успішності учнів.

5. Театралізовано-ігрова діяльність в шкільному освітньому процесі в поєднанні з іншими формами навчальної роботи застосовна в загальному, додатковій освіті дітей і в умовах їх інтеграції. У навчанні з використанням театралізації мають місце дієве «проживання» змісту навчання, рефлексивний аналіз навчальної діяльності, перенесення набутого досвіду в реальні відносини, спрямованість на особистість учня, що в сукупності забезпечує єдність навчання, виховання і особистісного розвитку школярів.

Виявлено, що педагогічний потенціал використання театральної-ігрової діяльності в шкільному освітньому процесі полягає:

- в тому, що зміст навчання розігрується (замість традиційного – повідомляється);
- в ефекті співвідношення пізнання і відчуття;
- у створенні комфортних умов для навчання, завдяки яким учень отримує задоволення від самого процесу навчання, від спілкування з іншими, від проби власних сил, від самоствердження.

6. Театралізація може виступити засобом активізації шкільного освітнього процесу (загального в інтеграції з додатковим) за умови розробки і реалізації структурно-дидактичної моделі театралізації, що передбачає цілі, завдання і педагогічні умови навчання, особливості міжособистісної взаємодії

і спілкування суб'єктів освітнього процесу, дидактичні засоби, що сприяють підвищенню пізнавальної та особистісної активності учнів.

7. Можемо стверджувати про доцільність запровадження елементів театральної діяльності в освітній процес за умови створення середовища креативного пошуку, оволодіння вчителем знання про режисуру уроку, що допоможе подоланню низки проблем стосовно побудови й ведення освітнього процесу. При цьому педагогу доведеться не лише експериментувати з різними емоційними враженнями, але й активно стимулювати творчий настрій учнів, формувати специфічну психологічну обстановку в класі. У даному контексті робота вчителя буде копіювати діяльність режисера з акторами у процесі репетицій як використання методу зміни рольових позицій (Я – глядач; Я – дійова особа; Я – Я; Я – інший), що сприятиме формуванню гнучкості учнів і вчителя, мобільному самовизначенню в новій ситуації. Поряд з цим потребує подальших досліджень сам процес становлення та розвитку учнів молодшого шкільного віку як особистостей в органічній єдності з усією діяльністю освітнього процесу, а також виявлення мотивації діяльності учня в контексті домінуючих чинників роботи формальних та неформальних організацій, до яких і належить шкільний театр.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова О. І. Розвиток креативного мовлення молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук. спец: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Одеса, 2013. 20 с.
2. Бадер В. І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. Київ : АПН, 2014. 316 с.
3. Бандура О. М. Деякі положення практичної стилістики. *Укр. мова і літ. в шк.* 2013. № 10. С. 54–55.
4. Барко В. І. Розвиток здібностей і творчого потенціалу. *Обдарована дитина.* 2015. № 1. С. 27–31.
5. Будій Н. Д. Формування творчих здібностей молодших школярів у роботі над текстом на уроках рідної мови. *Педагогіка та психологія.* Харків, 2018. Вип. 34. С. 61–72.
6. Варзацька Л. О. Рідна мова й мовлення. Розвивальне навчання в початкових класах : метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2013. 228 с.
7. Васильківська Н. А. Методика роботи над засобами зв'язності тексту в початкових класах. Тернопіль : ТНПУ, 2014. 204 с.
8. Вашуленко М. С. Теорія і практика навчання української мови в 4-річній початковій школі. Київ : Освіта, 2014. 216 с.
9. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ : Освіта, 2016. 268 с.
10. Вашуленко М. С., Дубовик С. Г. Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. ЗЗСО : у 2 ч. Ч. 1. Київ : Освіта, 2019. 144 с.
11. Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г. Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. ЗЗСО : у 2 ч. Ч. 1. Київ : Освіта, 2020. 160 с.
12. Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. ЗЗСО : у 2 ч. Ч. 1. Київ : Освіта, 2021. 171 с.

- 13.Вашуленко М. С. Формування мовної особистості молодшого школяра в умовах переходу до 4-річного початкового навчання. *Початкова школа*. 2017. № 1. С. 11–14.
- 14.Вербицька С. М. Розвиток літературно-естетичної творчості молодших школярів. Харків : Основа, 2014. 112 с.
- 15.Вихованець І. Р. Граматика української мови. Київ : Либідь, 2013. 367 с.
- 16.Гац Н. А. Засоби зв'язності тексту у початковому навчанні рідної мови. *Початкова школа*. 2016. № 1. С. 23–29.
- 17.Голуб О. І. Театралізація у навчанні читання як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. № 3. 2018. С. 16–20.
- 18.Гончаренко С. І. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 2013. 376 с.
- 19.Григоренко В.П. Ігрові технології у формуванні мовної компетентності молодших школярів на уроках літературного читання. *Педагогічна освіта в Україні*. № 2. 2015. С. 41–46.
- 20.Грушко О. В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі мовленнєвої діяльності : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук. спец: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2015. 20 с.
- 21.Демченко О. М. Використання рольових ігор у навчанні читання для розвитку комунікативних умінь учнів початкових класів. *Початкова школа*. № 8. 2017. С. 27–31.
- 22.Державний стандарт початкової освіти. *Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти. 1–2 класи*. Київ : ОСВІТА-ЦЕНТР, 2018. № 7. С. 92–121.
- 23.Донченко Т. В. Формування в учнів поняття про типи мовлення і типологічну структуру тексту. *Дивослово*. 2014. № 4. С. 23–26.

24. Дудар О.В. Роль театральної діяльності у формуванні навичок читання та комунікативної компетентності учнів молодших класів. *Літературне виховання школярів*. № 5. 2016. С. 14–20.
25. Зінченко І. І. Театралізовані вправи на уроках читання для розвитку комунікативних навичок учнів. *Початкова школа*. № 5. 2014. С. 18–23.
26. Каніщенко А. П. Методика навчання української мови в початковій школі : лекційно-практичний курс із дисципліни. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. 174 с.
27. Каніщенко А. П. Методика навчання української мови в початковій школі : лекційно-практичний курс із дисципліни. Кн. 2 : Методика навчання грамоти; Методика літературного читання. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. 255 с.
28. Коваленко Т.В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів. URL: <http://www.bdpu.org/main/statti/kovalenko.doc> (дата звернення: 02.09.2021).
29. Коваль Г. П., Деркач Н. І., Наумчук М. М. Методика викладання української мови : навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2018. 287 с.
30. Кульчицька О. І. Діагностика рівня розвитку творчих здібностей. *Обдарована дитина*. 2017. № 1. С. 42–44.
31. Ковальчук Г. В. Формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів через театралізацію на уроках читання. *Літературне читання в початковій школі*. № 11. 2019. С. 9–14.
32. Костенко Т. В. Застосування елементів театралізації на уроках читання для розвитку комунікативної компетентності учнів. *Початкова освіта*. № 7. 2015. С. 22–27.
33. Лавриненко Л.М. Театралізація на уроках читання як засіб формування ключової комунікативної компетентності учнів початкової школи. *Літературне читання*. № 6. 2018. С. 30–35.
34. Лах Н.Г. Удосконалення знань учнів про тексти-описи (Урок розвитку зв'язного мовлення в 4 класі). *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 21–24.

- 35.Лещенко Г. І. Функціонально-комплексний підхід до роботи з текстом як засіб формування комунікативної україномовної компетенції школярів. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2015. № 7. С. 26–30.
- 36.Літвінова І. Г. Методика викладання читання в початковій школі: навч.-метод. посібник. Київ : Генеза, 2017. 240 с.
- 37.Лисенко І. В. Розвиток комунікативної компетентності учнів початкових класів через театралізацію на уроках читання. *Початкова школа*. № 11. 2016. С. 21–25.
- 38.Максименко Т. В. Теорія і методика навчання української мови в початковій школі. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2015. 352 с.
- 39.Мартиненко С. М. Як сформувати творчу особистість учня. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2016. № 23-24. С. 18–32.
- 40.Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови : підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. Київ : Вища шк., 2013. 462 с.
- 41.Мельник Т. В. Система вправ з розвитку образного мовлення учнів. URL: http://ukrlife.org/main/minerva/vpravu_movni.doc (дата звернення: 03.09.2021).
- 42.Мельничайко В. Я. Уроки рідної мови. Лінгвістика тексту. 9 клас : книга для вчителя. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2013. 24 с.
- 43.Мельничук О. Я. Методика навчання української мови в початковій школі: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Літера, 2018. 288 с.
- 44.Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студентів вищих навчальних закладів [за наук. ред. М. С. Вашуленка]. Київ : Літера ЛТД, 2014. 364 с.
- 45.Нова українська школа: порадник для вчителя [під заг. ред. Бібік Н. М.] Київ : Плеяди, 2017. 206 с.
- 46.Осадчук Л. В. Театралізація у процесі вивчення художньої літератури в початковій школі. *Початкова освіта*. № 4. 2016. С. 36–41.

- 47.Петренко Т. М. Театралізація на уроках літературного читання: практичний посібник для вчителя. Львів : Світ, 2018. 160 с.
- 48.Полевікова О. Б. Використання творчих вправ як засобу мотиваційного забезпечення процесу навчання рідної мови. *Початкова школа*. 2014. № 3. С. 15–18.
- 49.Пономарьова К. І. Нестандартні підсумкові завдання з української мови для 4 класу. *Початкова школа*. 2016. № 5. С. 20–21.
- 50.Пономарьова К. І. Синоніми як засіб увиразнення мовлення молодших школярів. *Оновлення змісту форм та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. пр. Рівне : РДГУ, 2013. Вип. 18. С. 33–38.*
- 51.Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. Київ, 2018. 224 с.
- 52.Романюк Г. О. Театралізація як засіб розвитку комунікативної компетентності молодших школярів на уроках літературного читання. *Педагогічний процес: теорія і практика*. № 4 (47). 2015. С. 64–69.
- 53.Рудічева Н. І. Питання музично-естетичного виховання молоді у спадщині вітчизняних педагогів. *Засоби навчання та науково-дослідницькі роботи : зб. наук. пр. Харків : ХНПУ, 2013. Вип. 23. С. 116–124.*
- 54.Савченко О. Я. Розвивай свої здібності : навч. посіб. для молодших школярів. Київ : Освіта, 2016. 192 с.
- 55.Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. Київ : Магістр – S, 2013. 256 с.
- 56.Савчук І. М. Формування комунікативної компетентності учнів початкової школи за допомогою театралізації на уроках літературного читання. *Початкова школа*. № 2. 2017. С. 15–21.
- 57.Семенова О. В. Театралізація на уроках літературного читання: досвід роботи. *Літературне читання в початковій школі*. № 7. 2019. С. 12–17.
- 58.Стельмащук О. Є. Використання театралізації на уроках літературного читання для розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів. *Літературне виховання школярів*. № 9. 2016. С. 22–28.

- 59.Творчі завдання для учнів початкових класів. Харків : Основа, 2014. 96 с.
- 60.Тимошенко Н. О. Театралізація у вивченні художньої літератури в початковій школі. *Початкова школа*. № 7. 2014. С. 25–30.
- 61.Устиненко О. В. Театралізація на уроках літературного читання: навч. посібник для учнів. Київ : Генеза, 2018. 144 с.
- 62.Філіпчук О. П. Розвиток комунікативної компетентності на уроках літературного читання засобом театралізації. *Літературне читання в початковій школі*. № 5. 2017. С. 26–32.
- 63.Харламова В. В. Використання театралізації на уроках літературного читання для розвитку комунікативної компетентності учнів. *Початкова школа*. № 10. 2015. С. 11–16.
- 64.Циганок І. М. Театралізація на уроках літературного читання в початковій школі. *Педагогічна освіта в Україні*. № 6. 2019. С. 45–51.
- 65.Чеканюк О. І. Формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів на уроках літературного читання через театралізацію. *Початкова освіта*. № 8. 2016. С. 18–23.
- 66.Шерстюк Л. В. Організаційно-педагогічні засади навчання професійного спілкування. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія «Педагогіка»*, 2019. С. 27-28.
- 67.Шишкіна Г. І. Психолого-педагогічні засади індивідуалізації навчання в початковій школі. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2016. 232 с.
- 68.Яцишин І. М. Формування пізнавальних інтересів учнів на уроках української мови в початковій школі. Київ : Видавництво «Ранок», 2013. 144 с.
- 69.Яворська С. Т. Гуманізація навчально-виховного процесу. *Наук.-метод. зб. Слов'янськ : СДПУ*. Вип. XXI. 2014. С. 180–188.
- 70.Яворська С. Т. Становлення і розвиток методики навчання української мови як науки: аналіз ступеня дослідженості проблеми. *Наук.-метод. зб. Слов'янськ : СДПУ*. Вип. XXI. 2014. С. 180–188.